

Uchwała Nr 106/2024
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego
z dnia 18 stycznia 2024 r.

dotycząca planu działania
Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej w 2024 roku

Na wniosek Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 grudnia 2023 roku (pismo DWM-WUM-SWN.0773.1.2023.JB) Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego, stosownie do art. 330 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023 r. poz. 742, z późn. zm.), ocenia plan działania Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej na rok 2024 **pozytywnie**, przedstawiając jednocześnie uwagi, które mogą korzystnie wpłynąć na rozwój NAWA.

W 2024 roku działalność NAWA będzie skupiała się wokół pięciu nowych celów strategicznych, opracowanych w dokumencie *Strategia rozwoju Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej na lata 2024-2030* przygotowanym na zlecenie Ministra Edukacji i Nauki:

1. Wspieranie umiędzynarodowienia nauki i szkolnictwa wyższego;
2. Popularyzacja języka i kultury polskiej za granicą;
3. Wzmacnianie obecności polskiej nauki i szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej;
4. Ułatwianie międzynarodowego transferu wiedzy oraz umiejętności do nauki i gospodarki;
5. Rozwój instytucjonalny Agencji (cel horyzontalny).

Mimo nowych sformułowań strategicznych celów plan działalności NAWA na rok 2024 nie różni się zasadniczo od tego na rok 2023 i 2022. Agencja zdefiniowała cztery projekty flagowe na 2024 rok, które są takie same jak w 2022 roku: *Polskie Powroty NAWA*, *Program im. Władysława Andersa*, *Partnerstwa strategiczne NAWA*, *Lektoraty Języka Polskiego*. W 2023 roku *Partnerstwa strategiczne NAWA* zostały zastąpione programem *Partnerstwa strategiczne z Ukrainą*, co było podyktowane nagłą sytuacją geopolityczną.

Choć NAWA zrezygnowała z celu „Wzmocnienie międzynarodowej współpracy polskich uczelni i instytucji naukowych”, który mieścił się w poprzednim dokumencie strategicznym (*Kierunkowy plan działań na lata 2021-2027*), powrócił do wykazu konkursów flagowy program dla tego obszaru - *Partnerstwa strategiczne NAWA*. Co więcej, NAWA przewiduje, że w ramach tego programu 33 instytucje staną się beneficjentami w konkursie, który zostanie uruchomiony od stycznia 2024 roku. Jednocześnie NAWA planuje utrzymać wsparcie dla Ukrainy w ramach programu *Solidarni z Ukrainą – Uniwersytety Europejskie*.

Nowym działaniem Agencji w ramach nowego celu „Wzmacnianie obecności polskiej nauki i szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej” jest praca nad stworzeniem ogólnokrajowej strategii umiędzynarodowienia nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce. Warto podkreślić, że NAWA ma kompetencje, aby wspierać organizacyjnie proces powstawania strategii. Niemniej Rada stoi na stanowisku, że tak ważne dla środowiska działanie powinno otrzymać merytoryczną opiekę Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, stać się osiowym działaniem tego resortu i powstać w wyniku współpracy ciał przedstawicielskich środowiska takich jak RGNiSW, KRASP, KEN, KR D, czy PSRP. Tak istotne zadanie nie powinno stać się tylko jednym z wielu działań NAWA. Poważne wątpliwości budzi również kwota 10 000 000 zł przeznaczona na ten cel ze środków FERS oraz harmonogram prac zakładający zakończenie tworzenia strategii w 2027 roku. Zdaniem Rady strategia powinna zostać przygotowana przez Ministerstwo jak najszybciej,

w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Zagranicznych i zgodnie ze strategią współpracy międzynarodowej kraju w wielu obszarach. Planowane przez NAWA spotkania z przedstawicielami środowiska akademickiego i rozmowy na temat barier w umiędzynarodowieniu mogą być wartościowe i pełnić formę analizy potrzeb. Nie powinny jednak wiązać się z tworzeniem strategicznego dokumentu, a raczej skupiać się na poszerzeniu działań i oferty programów NAWA.

Warto zauważyć, że podobnie jak w latach ubiegłych, strategiczne programy NAWA są skierowane głównie do Polaków, których NAWA zachęca do powrotu do kraju lub koncentrują się na promocji języka polskiego. Zdaniem Rady w strategicznych programach brakuje nowych mechanizmów zachęcających polskich naukowców do wymiany akademickiej albo przyciągających do Polski zagranicznych naukowców. Warto aby NAWA w większym stopniu wspierała długoterminowe działania strategiczne wzmacniające wymianę akademicką.

W przypadku flagowego programu *Bekker NAWA* nieco zaskakuje zestawienie danych w tabeli 1 i 6. Według tabeli 1 liczba obsługiwanych beneficjentów w 2024 wyniesie 182 (o 101 beneficjentów mniej niż w 2023 roku). Natomiast tabela 6 wskazuje, że w 2024 roku zostaną przyznane środki 182 nowym beneficjentom. To prawie dwukrotnie więcej nowych beneficjentów niż zakładano w planie na 2023 rok. Niestety brakuje komentarza odnośnie tak dużych zmian w liczbie obsługiwanych i planowanych beneficjentów programu *Bekker*, ale być może to efekt kończących się projektów przedłużanych ze względu na pandemię COVID-19. Zastanawia jednak, w jakich sposób NAWA pozyska chętnych do składania wniosków (ok. 730 wniosków, żeby utrzymać wskaźnik sukcesu 25%) skoro wskaźnik sukcesu pozostaje na tym samym poziomie, a według sprawozdania za rok 2022 zainteresowanie konkursem *Bekker* spadło o około 50% w porównaniu do lat ubiegłych (strona 7).

Wydaje się, że podobny problem dotyczy programu *Ulam NAWA*. Polska pozostaje na końcu rankingów pod względem proporcji zatrudnionych nauczycieli akademickich z zagranicy w instytucjach szkolnictwa wyższego (2,5% według OPI). Szansą na zmianę tak niskiego odsetka jest program *Ulam NAWA*. W roku 2024, zgodnie z tabelami 1 i 6, liczba obsługiwanych beneficjentów wzrośnie o 20 osób w stosunku do roku 2023, a nabór wzrośnie o 95 osób (2024 – 135 osób, 2023 - 40). Cieszy planowany wzrost liczby beneficjentów, ale obawy budzi coraz mniejsze zainteresowanie konkursem (spadek o około 50% według sprawozdania za rok 2022, strona 7) oraz formalne bariery piętrzące się przed potencjalnymi gośćmi z zagranicy.

Oferta programów skierowanych stricte na umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego jest zbliżona do oferty z 2022 roku finansowanej w ramach POWER. Wracają do wykazu konkursów programy *Spinaker*, *PROM*, *Katamaran* finansowane z *FERS*. Dodatkowo pojawia się wyczekiwane przez środowisko *Wsparcie Uniwersytetów Europejskich NAWA* oraz program *Walczak*. Cieszy również informacja, że w ramach Programu Międzynarodowego Partnerstwa Akademickiego (*IAPP*) – NAWA rozpoczyna współpracę z amerykańskim *Institute of International Education*.

Zdaniem Rady Głównej rozwój NAWA wciąż wymaga większego wsparcia finansowego. W 2024 roku planowany budżet 245 000 000 zł jest wyższy w stosunku do roku 2023 (211 516 000 zł) oraz 2022 (233 691 000 zł). Warto podkreślić jednak, że znaczna część środków zostanie dopiero pozyskana w ramach *FERS* (62 967 000 zł). Planuje się również wyższy budżet dotacji celowej z Ministerstwa w wysokości 171 000 000 zł, czyli o 21 000 000 zł więcej niż w roku 2023 i 2022. Mimo wzrostu finansowania, wydaje się jednak, że ta kwota nie jest wystarczająca. Biorąc pod uwagę prognozowaną inflację w praktyce środki, którymi będzie dysponowała NAWA na realizację swoich celów i wciąż rosnącej liczby zadań są w praktyce niezmiennie w stosunku do roku ubiegłego.

Sporo uwagi zostało poświęcone w planie celowi piątemu strategii NAWA „Rozwój instytucjonalny Agencji.” Można zastanawiać się, czy faktycznie rozwój instytucjonalny

powinien należeć do celów strategicznych. Niemniej na uwagę zasługuje systematyczne i profesjonalne podejście do problemu zarządzania NAWA. W 2024 roku zaplanowano szereg samoocen, audytów i programów monitorujących proces zarządzania Instytucją. W pełni należy poprzeć działania Agencji w celu uproszczenia procedur i zmniejszaniu nadmiernej biurokracji.

Podsumowując, Rada zauważa coraz mniejszy akcent stawiany przez Agencję na wymianę akademicką, np. brak nowych programów dotyczących wymiany. Niestety nowa strategia powstała we wrześniu 2023 nie daje nadziei, że ten obszar umiędzynarodowienia stanie się osiowy w najbliższych latach. Sformułowanie „wymiana akademicka” nawet nie pojawia się w celach. Zdaniem Rady rozwój NAWA niezmiennie wymaga systematycznie rosnących nakładów finansowych, co pozwoliłoby znacząco wzbogacić ofertę oraz warunki realizacji programów (np. Bekker czy Ulam). NAWA wciąż boryka się z problemami organizacyjnymi w świetle rosnącej liczby realizowanych zadań i spraw, ale podejmowane działania wewnątrz instytucji mają konstruktywny charakter.

Uwagi techniczne

Na koniec Rada formułuje szereg uwag technicznych dotyczących jakości raportu. Niestety raport jest mało czytelny, a jego struktura niejasna. Np. w pierwszej kolejności są opisane działania związane z wewnętrznymi procedurami zarządzania Agencją, a na dalszy plan zostały przeniesione istotne kwestie związane choćby z tworzeniem strategii umiędzynarodowienia.

Brakuje wyjaśnienia i jasnego zestawienia wszystkich działań realizowanych przez NAWA w podziale na zadania własne, zlecone, projekty unijne, itp. W tabeli 1 są zadania własne, ustawowe i zlecone, ale dalej w tekście (część II) pojawiają się inne zadania np. ERC Mentoring Initiative i współpraca z Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego, które nie zostały wymienione we wcześniejszych tabelach.

Pojawiają się również błędy i niezgodności w raportowanych danych liczbowych. Np. na stronie 8 wskazano, że środki planowane do pozyskania z FERS w ciągu przyszłego roku wynoszą 62 967 000 zł, a na stronie 12 w tabeli 3 środki do pozyskania to 62 567 000 zł. Ponadto wydaje się, że liczby w tabeli 1 i 6 zostały pomyłkowo przeklezione.

W tabeli 1 przedstawiającej zestawienie programów własnych oraz działań zleconych i ustawowych przewidzianych do realizacji i finansowania przez NAWA w 2024 roku są pozycje, które mają zarówno zerowe wartości w kolumnie liczba beneficjentów, jak i zapotrzebowanie finansowe. Taki zapis wymaga wyjaśnienia, zwłaszcza, że w planie na poprzedni rok nie było takich pozycji.

Dokumenty, do których Rada odnosiła się opiniując Plan działalności NAWA na rok 2024:

1. *Strategia rozwoju Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej na lata 2024-2030*
2. *Kierunkowy plan działań na lata 2021-2027*
3. *Plan działania NAWA na rok 2022*
4. *Plan działania NAWA na rok 2023*
5. *Sprawozdanie z działalności NAWA za rok 2022*

Uchwałę otrzymuje Minister Nauki.

Przewodniczący
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Prof. Marcin Pałys